

Проаналізовано результати особистої роботи автора за цією технікою на початковому етапі вивчення англійської мови курсантами Національної академії внутрішніх справ.

Теоретична та практичні складники даної роботи свідчать про доцільність застосування методу побудови «ментальних карт» у навчальному процесі вищих навчальних закладів системи МВС. У статті визначено шляхи та основні напрями подальших досліджень у цій сфері.

Ключові слова: ментальна карта, концептуальна (понятійна) карта, техніка, англійська мова за професійним спрямуванням, комунікативний, креативний, ментальна грамотність, двовимірний.

Одержано 10.11.2018 р.

УДК 378.011.3-051:004
DOI: 10.33989/2226-4051.2019.19.169784

Олександр Мамон, м. Полтава
ORCID: 0000-0002-9098-8635

МОЖЛИВОСТІ ВЕБ-СЕРВІСІВ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОПЕРАЦІЙНО-ВИКОНАВЧОГО ЕТАПУ ТЕХНОЛОГІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО СТИМУЛЮВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО САМООЦІНКИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядається процес використання інформаційно-комунікаційних технологій у рамках реалізації технології педагогічного стимулювання майбутнього вчителя до самооцінки навчальної діяльності. Здійснюється аналіз основних можливостей Веб-сервісів, що використовуються на операційно-виконавчому етапі зазначеної технології. Наведено приклади використання деяких Веб-сервісів при покроковій реалізації дій, спрямованих на формування самооцінних умінь у майбутніх учителів: ознайомлення студентів з еталонами і критеріями оцінювання, залучення їх до індивідуального і колективного оцінювання завдань, аргументація самооцінки навчальної діяльності, робота у складі групи з колективного вироблення критеріїв оцінки, обговорення результатів виконаного навчального завдання та розв'язування професійних ситуацій.

Ключові слова: самооцінка; педагогічне стимулювання; технологія; інформаційно-комунікаційні технології; Веб-сервіси.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації, інтеграції соціальної діяльності, постійного оновлення інформаційних технологій людина може успішно функціонувати, якщо буде володіти певними якостями і вміннями, що забезпечують стійкий розвиток і гнучку адаптацію до всіх навколишніх трансформацій. Від сучасного випускника педагогічного закладу вищої освіти вимагається наявність активної позиції по відношенню до своєї професійної кар'єри, яка виявляється при наявності сформованої самооцінки. Самооцінка впливає на прояв впевненості у собі, уміння бачити перспективу свого розвитку і активно включатися у сферу діяльності та міжособистісного спілкування. Тому адекватна, об'єктивна і стійка самооцінка є одним із важливих показників професійної підготовки майбутнього вчителя. Окрім того, сучасний стан вищої освіти характеризується високим рівнем інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес. Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій надає студентові простір для самостійної діяльності, сприяє формуванню в нього здатності до самоосвіти, самовдосконалення і є необхідною умовою формування його самооцінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробленню питань формування самооцінки присвячено чимало досліджень. Сутність і функції самооцінки, дидактичні умови, методи і форми її формування представлено в роботах Да Круш Сампайо Антеро, А. Захарової, Н. Лаврух, І. Малафіїка, М. Пастухової, М. Пирлик, І. Чеснакової. Методологічні та теоретичні підходи до формування самооцінки стали предметом дослідження Б. Ананьєва, В. Андрєєва, Ю. Бабанського, Р. Бернса, О. Біляковської, І. Кона, О. Леонтьєва, І. Підласого, А. Реана, В. Сластьоніна, А. Спіркіна та інших учених.

Вивчення психолого-педагогічної літератури (В. Беспалько, М. Жалдак, Т. Ільїна, Ю. Машбиць, Л. Морська, Г. Селевко та ін.) свідчить, що широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес суттєво впливає на умови навчальної діяльності студентів і відображається в її формах, засобах і методах. У дослідженнях А. Андрєєва, І. Роберт, Т. O'Reilly, Р. Andersen, S. Downes підкреслюється, що для досягнення нових освітніх результатів вагомим дидактичним

потенціалом володіють засоби навчання, побудовані на основі Веб-технологій, у тому числі й Веб-сервісів. Зазначені технології спричиняють появу нових педагогічних інструментів і можливостей для розв'язання педагогічних завдань, що повною мірою стосується питання формування самооцінних умінь у студентів.

Однак на сьогодні Веб-сервіси поки що не отримали широкого використання в процесі стимулювання майбутнього вчителя до самооцінки навчальної діяльності, що й визначило мету нашого дослідження.

Мета статті – проаналізувати можливості сучасних Веб-сервісів на операційно-виконавчому етапі технології педагогічного стимулювання майбутнього вчителя до самооцінки навчальної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Актуальними завданнями для вищих педагогічних навчальних закладів залишаються розвиток предметних знань, умінь і навичок, педагогічної культури і професійної свідомості майбутніх фахівців; навчання їх осмислювати результати власних дій, специфіку діяльності, особистісні якості та виробляти на цьому підґрунті професійно-особистісну спрямованість. Основою їхнього розвитку є адекватна самооцінка студента, формування якої вимагає комплексу заходів для його суб'єктної позиції в навчальній діяльності, що забезпечують передумови активності, рефлексії та саморегуляції (Чайка, 2014).

На основі ґрунтовного вивчення різних визначень, дотичних до понять «самооцінка навчальної діяльності» і «педагогічне стимулювання», нами прийнято такі робочі визначення: самооцінка навчальної діяльності – це результат інтелектуально-емоційної дії, здійсненої суб'єктом навчального процесу з усвідомлення ним власних особистісно-індивідуальних досягнень з окремої навчальної дисципліни (модуля) або з освітньої програми в цілому; осмислення ним особистісного ставлення до навчання та власного успіху в процесі опанування навчального матеріалу чи виду навчальної діяльності; педагогічне стимулювання – це цілеспрямоване застосування дидактичного інструментарію у процесі самоствердження та активізації інтелектуального

і морального потенціалу суб'єкта навчання з урахуванням його особистісних характеристик (Мамон, 2016, с. 59).

Під технологією педагогічного стимулювання майбутнього вчителя до самооцінки навчальної діяльності у процесі професійної підготовки розуміємо поетапне впровадження в навчально-виховний процес закладу вищої освіти сукупності змісту, методів, засобів, форм навчання та оцінювання, спрямованих на ефективне стимулювання студентів до самооцінки навчальної діяльності, осмислення ними особистісного ставлення до навчання та власного успіху в процесі опанування навчального матеріалу чи виду навчальної діяльності.

Технологія педагогічного стимулювання майбутнього вчителя до самооцінки навчальної діяльності складається з таких технологічних блоків: концептуального, змістового, процесуального та рефлексивного.

У статті ми більш детально зупинимось на процесуальному блоці технології.

Процесуальний блок технології педагогічного стимулювання майбутнього вчителя до самооцінки навчальної діяльності у процесі професійної підготовки представлено орієнтаційно-мотиваційним, операційно-виконавчим і рефлексивно-оцінювальним етапами.

Орієнтаційно-мотиваційний етап передбачає формування в суб'єктів навчально-виховного процесу позитивного ставлення, інтересу до проблеми самооцінки навчальної діяльності, настанови на діяльність із визначеною метою, усвідомлення і прийняття її цілей тощо.

Операційно-виконавчий етап забезпечує організацію засвоєння суб'єктами навчально-виховного процесу спеціальних знань, опанування умінь і навичок самооцінки навчальної діяльності, розвиток особистісних якостей майбутнього фахівця. Формування самооцінки навчальної діяльності студентів на цьому етапі здійснюється шляхом покрокової реалізації таких дій: ознайомлення студентів з еталонами і критеріями оцінювання, залучення їх до індивідуального і колективного оцінювання завдань, аргументація самооцінки навчальної діяльності, робота у складі групи з колективного вироблення критеріїв оцінки,

обговорення результатів виконаного навчального завдання та розв'язування професійних ситуацій.

Рефлексивно-оцінювальний етап технології спрямований на закріплення, систематизацію, узагальнення та застосування набутих знань, умінь, навичок; самоаналіз, самоконтроль, самооцінку навчальної діяльності суб'єктами навчання.

Проаналізувавши наукову літературу з питань самооцінки навчальної діяльності та її стимулювання, урахувавши потреби часу, власний досвід викладання в закладі вищої освіти, ми дійшли висновку, що комплекс дидактичних умов ефективного педагогічного стимулювання майбутніх учителів до формування самооцінки навчальної діяльності в навчальному закладі має бути спрямований на:

– створення розвивально-дидактичного освітнього середовища, що забезпечує самореалізацію і рефлексію всіх суб'єктів навчальної діяльності;

– оптимальне поєднання зовнішніх (контроль, оцінка) і внутрішніх (самоконтроль, самооцінка) форм оцінювання в системі контролю й оцінювання результатів навчальної діяльності у вищій школі;

– організація взаємо- і самооцінки навчальної діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних засобів;

– готовність викладачів до формування самооцінки навчальної діяльності студентів за розробленою технологією педагогічного стимулювання майбутнього вчителя до самооцінки навчальної діяльності у процесі професійної підготовки.

Отже, однією з важливих дидактичних умов у межах розглядуваної проблематики є організація взаємо- й самооцінки навчальної діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Проблемам використання інформаційно-комунікаційних технологій і засобів навчання в освіті присвячено чисельні роботи вітчизняних і зарубіжних учених (Жалдак та ін., 1997; Пометун & Пироженко, 2002). На основі узагальнення різноманітних підходів до визначення поняття «інформаційно-комунікаційні технології», ми пропонуємо таке визначення інформаційно-комунікаційних технологій в освіті: це комплекс

принципово нових навчальних, навчально-методичних матеріалів, технічних й інструментальних засобів оброблення, збереження, транслявання, відображення інформації відповідно до закономірностей навчально-виховного процесу.

Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у закладах вищої освіти має переваги над традиційною системою навчання, а саме:

- підвищується інтерес, мотивація навчальної діяльності;
- здійснюється диференційований підхід;
- посилюється суб'єктність навчання;
- збільшується обсяг виконаної роботи за один і той же відрізок часу;
- удосконалюється процес контролю та оцінки знань;
- розвиваються навички навчальної діяльності – планування, рефлексія, само- та взаємоконтроль (Селевко, 1998).

Ефективність навчального процесу в умовах комп'ютеризації залежить від рівня оволодіння студентами такими технологіями навчання:

- технологія самосприйняття та самооцінки, яка полягає у формуванні здатності до рефлексії та передбачає оволодіння прийомами самоаналізу та самооцінки;
- технологія самоуправління, зорієнтоване на застосування прийомів самоконтролю, самостимулювання, самообілізації, саморегуляції, самопримушування, самозаохочення, самокритики, самопокарання;
- технологія роботи на аудиторних заняттях із книгою, із персональним комп'ютером, із дистанційним середовищем навчання.

Упровадження в навчальний процес інформаційно-комунікаційних технологій надає студентіві величезний простір для самостійної діяльності, сприяє формуванню в нього здатності до самоосвіти, самовдосконалення. Поява відповідних якостей «самості» виховує педагога-професіонала, інформаційно-компетентного спеціаліста та особистість з адекватною професійною самооцінкою, схильну до саморозвитку та творчості.

Аналізуючи праці учених (Жалдак та ін., 1997; Лаптева, 2008), можна стверджувати, що перевага використання інформа-

ційно-комунікаційних засобів для педагогічного стимулювання самооцінної діяльності студентів порівняно з традиційними підходами зумовлена тим, що:

- поглиблюються й удосконалюються не лише професійні знання і вміння, але й особистісні здобутки (готовність до роботи з інформацією, сприйняття й реагування на ситуацію, збереження уваги й спостережливості, пошук власних помилок і їх коригування);

- забезпечується процес соціально-психологічної адаптації студентів через колективну взаємодію, роботу в команді, отримання спільного результату й самоствердження як повноправного учасника спільної справи;

- розвивається готовність до інноваційної діяльності в сучасних умовах реформування освіти; розвивається логічна культура (виразність думки, однозначність, послідовність міркування, доказовість, установлення логічних зв'язків, формулювання висновків);

- підвищується активність, прагнення до творчої роботи через позитивні емоції, задоволення результатами професійної діяльності; відбувається ефективна комунікація учасників навчально-виховного процесу.

Тому в процесі реалізації технології педагогічного стимулювання майбутнього вчителя до самооцінки навчальної діяльності ми на кожному з етапів використовували інформаційно-комунікаційні технології. Однак за останні роки особливо широкого розвитку зазнали Веб-технології, складником яких є Веб-сервіси. Нижче ми проаналізуємо можливості сучасних Веб-сервісів на операційно-виконавчому етапі зазначеної технології.

Веб-сервіс – це програмне забезпечення, яке надає апаратно незалежний доступ до своїх даних іншим програмним продуктам через мережу Інтернет. Можна виділити такі характеристики Веб-сервісів (Кошева, 2016):

- не потребують інсталювання на комп'ютер, для доступу до них достатньо підключення до мережі Інтернет;

- вільний доступ до сервісу з будь-якої точки світу (за наявності підключення);

- підтримка колективної роботи з документами;

- наявність різних режимів доступу до матеріалів (закритий, відкритий, за запитом та ін.);
- можливість обговорювати та оцінювати опубліковані матеріали в середині певної спільноти;
- об'єднання матеріалів у тематичні групи;
- удосконалена система пошуку (за тематикою, за ключовими словами, за зображенням та ін.).

Сучасні Веб-сервіси мають широкі функціональні можливості й у рамках технології педагогічного стимулювання майбутнього вчителя до самооцінки навчальної діяльності, а саме: віддалені файлові сховища даних, створення і збереження презентацій, анкет і опитувальників, проведення тестувань, створення віртуальних класів і дидактичних ігор, розробка сайтів, блогів, форумів та ін.

Наведемо декілька прикладів використання Веб-сервісів на різних кроках операційно-виконавчого етапу технології. Так, для ознайомлення студентів з еталонами і критеріями оцінювання, залучення їх до індивідуального і колективного оцінювання завдань активно використовувались Веб-сервіси компанії Google.

Google Docs (<https://www.google.ru/intl/ru/docs/about/>) – онлайн-офіс, що складається з текстового і табличного процесорів, сервісу для створення презентацій, а також сервісу «хмарного» зберігання файлів із функцією файлообміну. Даний сервіс надає не тільки можливості аналогічні офісним пакетам Microsoft Office і LibreOffice, але й підтримує спільну роботу з документами різних користувачів (Дронова, 2015).

Для організації спільної роботи студентів над презентацією виконаного проекту ми користувалися Веб-сервісом Prezi (<http://prezi.com>). Prezi надає користувачам великі можливості для створення мультимедійних нелінійних презентацій. Увесь вміст презентації розміщується на одному слайді, фрагменти якого демонструються по ходу перегляду. Шлях для демонстрації можна задавати так, щоб була можливість повертатися до одного й того ж фрагменту декілька разів. Унікальністю даного сервісу є можливість спільної роботи декількох користувачів.

Робота у складі групи з колективного вироблення критеріїв оцінки здійснювалася за допомогою Веб-сервісу RealtimeBoard

(<http://realtimeboard.com>). Це нескінченна віртуальна дошка, на якій можна розміщувати зображення і PDF-файли, малювати маркерами, залишати текстові повідомлення і коментарі до будь-яких елементів, завантажувати і редагувати документи Google Docs. Дану роботу можна виконувати як самостійно, так і в складі певної групи (Апольских & Белоненко, 2015).

Організацію процесу творчого мислення ми забезпечували за допомогою ментальних карт, для створення яких використовували Веб-сервіс MindMeister (<http://www.mindmeister.ru/>). Даний сервіс дозволяє швидко створити естетично оформлені ментальні карти, а також підтримує спільну роботу багатьох користувачів.

У рамках операційно-виконавчого етапу широко використовувались анкети, тести, голосування та опитувальники, які ми створювали за допомогою Веб-сервісу WebAnketa (<http://webanketa.com>). Окрім стандартних можливостей, даний сервіс дозволяв налаштовувати відображення елементів в анкеті, перевіряти унікальність респондентів, встановлювати хронологічні межі виконання завдань.

Висновки. Отже, упровадження в навчальний процес сучасних Веб-сервісів надає студентів величезний простір для самостійної діяльності, сприяє формуванню в нього здатності до самоосвіти, самовдосконалення, адекватного самооцінювання навчальної діяльності. Поява відповідних якостей «самості» виховує педагога-професіонала, інформаційно-компетентного спеціаліста та особистість з адекватною професійною самооцінкою, схильну до саморозвитку і творчості.

Окрім вищезгаданих, у мережі Інтернет існує багато інших Веб-сервісів для навчання. Звісно, використання їх можливостей для формування самооцінки навчальної діяльності майбутнього вчителя потребує від викладача постійної роботи над підвищенням рівня своєї ІКТ-компетентності, творчого підходу до проектування занять. На жаль, методичних розробок із даного напрямку використання сучасних Веб-сервісів дуже мало. Тому для розв'язання даної проблеми потрібно проводити подальші теоретичні та практичні дослідження.

Список використаної літератури

- Апольских, Е. И., & Белоненко, М. Г. (2015). Реализация интерактивных методов обучения с использованием сервиса RealtimeBoard. *Педагогическое образование на Алтае*, 1, 71-79.
- Дронова, Е. Н. (2015). Использование сервиса Google Docs для организации групповой работы на примере занятия «Введение в базы данных». *Современная техника и технологии*, 4(44), 76-83.
- Жалдак, М., Гокунь, О., & Машбиць, Ю. (1997). *Основи нових інформаційних технологій навчання*. Київ: ІЗМН.
- Кошева, Д. (2016). *Внедрение электронного обучения и дистанционных образовательных технологий в педагогическом университете* (Т. 3, с. 193-197). NovaInfo.Ru.
- Лаптева, Н. (2008). *Роль сети интернет в развитии образования*. Владивосток: ГОУСПО.
- Мамон, О. (2016). *Педагогічне стимулювання майбутнього вчителя до самооцінки навчальної діяльності у процесі професійної підготовки*. (Дис. канд. пед. наук). Тернопільський нац. пед. ун-т імені Володимира Гнатюка, Тернопіль.
- Пометун, О., & Пироженко, Л. (2002). *Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід*. Київ: АПН.
- Селевко, Г. К. (1998). *Современные образовательные технологи*. Москва: Народное образование.
- Чайка, В. (2014). *Інтелектуальна культура вчителя як фактор інновацій у педагогічній діяльності*. Тернопіль: ТНПУ.

Oleksandr Mamon

WEB-SERVICE CAPACITY IN THE IMPLEMENTATION OF OPERATIVE-EXECUTIVE STAGE OF TECHNOLOGY AS PEDAGOGICAL STIMULATION OF FUTURE TEACHER TO SELF-ESTEEM ACTIVITY

The article reveals the process of using information and communication technologies within the framework of realization of the technology of pedagogical stimulation of the future teacher to the self-esteem of educational activity. This technology is considered as a unity of technological blocks: conceptual, substantive, procedural and reflexive. Within the framework of this work, the procedural unit is described so that to represent the following stages: motivational, operational-executive and reflexive-evaluation ones. The complex of didactic conditions of effective pedagogical stimulation of future teachers is set out to form the self-esteem of educational activity in a higher educational institution. The importance of organizing the process of mutual learning and self-assessment of educational activities using information and communication technologies is emphasized. The advantages of using information and communication technologies for pedagogical stimulation of students' self-esteem activity in comparison with traditional approaches are figured out in the article.

The main features of Web services, which are used at the operational-executive stage of the technology, are analyzed. The common features of Web services are revealed. The author gives the examples of using some Web services in step-by-step implementation of actions aimed at forming self-esteem skills of future teachers as

following: to familiarize students with benchmarks and evaluation criteria, to involve them in individual and collective evaluation of tasks – Google Web Services; to organize students work on presentation of the completed project – Prezi; to perform collective development of evaluation criteria – RealtimeBoard; to provide creative thinking process – MindMeister; to create questionnaires, tests, polls and quizzes – WebAnketa.

Keywords: self-esteem, pedagogical stimulation, technology, information and communication technologies, Web-services.

References

- Apolskikh, E. I., & Belonenko, M. G. (2015). Realizatsiia interaktivnykh metodov obucheniiia s ispolzovaniem servisa RealtimeBoard [The implementation of interactive training methods using RealtimeBoard service]. *Pedagogicheskoe obrazovanie na Altae*, 1, 71-79.
- Chaika, V. (2014). *Intelektualna kultura vchytelia yak faktor innovatsii u pedahohichnii diialnosti* [Teacher's intellectual culture as innovations factor in pedagogical activity]. Ternopil: TNPU.
- Dronova, E. N. (2015). Ispolzovanie servisa Google Docs dlia organizatsii gruppovoi raboty na primere zaniatiiia «Vvedenie v bazy dannykh» [Using of Google Docs service for group work management on the base of training «Introduction to database»]. *Sovremennaia tekhnika i tekhnologii*, 4(44), 76-83.
- Kosheva, D. (2016). *Vnedrenie elektronnoho obucheniiia i distantsionnykh obrazovatelnykh tekhnologii v pedagogicheskom universitete* [The implementation of e-learning and remote educational technologies in pedagogical university]. (V. 3, pp. 193-197). NovaInfo.Ru.
- Lapteva, N. (2008). *Rol seti internet v razvitii obrazovaniia* [The role of Internet network in education development]. Vladivostok: GOUSPO.
- Mamon, O. (2016). *Pedahohichne stymuliuvannia maibutnoho vchytelia do samootsinky navchalnoi diialnosti u protsesi profesiinoi pidhotovky* [Pedagogical stimulation of the future teacher to training activity self-esteem in the vocational training process]. (PhD dissertation). Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Ternopil.
- Pometun, O., & Pyrozhenko, L. (2002). *Interaktyvni tekhnolohii navchannia: teoriia, praktyka, dosvid* [Interactive training technologies: theory, practice, experience]. Kyiv: APN.
- Selevko, G. K. (1998). *Sovremennye obrazovatelnye tekhnologii* [Modern educational technologies]. Moskva: Narodnoe obrazovanie.
- Zhaldak, M., Hokun, O., & Mashbyts, Yu. (1997). *Osnovy novykh informatsiinykh tekhnolohii navchannia* [Basics of new informational training technologies]. Kyiv: IZMN.

Одержано 15.12.2018 р.